
PRAZNOVANJA “ABRAHAMA” IN DRUGIH OKROGLIH OBLETNIC

Marjeta Pisk

49

IZVLEČEK

V članku je obravnavana etiologija razmaha praznovanj osebnih praznikov – predvsem petdesete in drugih okroglih obletnic rojstva – v zadnjih desetletjih 20. stoletja. Pri tem je posebne pozornosti deležna vloga personificiranega “Abrahama” ter njena povezava s popestritvenim programom (narodno-)zabavnih zasedb. V nadaljevanju so izpostavljeni različni vidiki in pogledi na postavljanje rojstnodnevni mlajev ter njihove tradicionalne vloge.

Ključne besede: rojstnodnevna praznovanja, abrahamovanje, 'Abraham', rojstnodnevni mlaji, (narodno-)zabavne zasedbe

ABSTRACT

The article addresses the etiology of the proliferation of celebrating personal anniversaries – especially fiftieth birthdays and other jubilees – in the last decades of the 20th century. Special attention is dedicated to the role of a personified “Abraham” and its connections with the entertainment programs of folk-pop music bands. The article further describes different aspects and views of setting up jubilee maypoles and their traditional roles.

Keywords: birthday celebrations, fiftieth birthday celebrations, “seeing Abraham”, jubilee maypoles, folk-pop music bands

Spremembe v načinu življenja se odražajo tudi v spremembah praznovanj osebnih praznikov: tako je predvsem v zadnjih desetletjih 20. stoletja prišlo do velikih sprememb pri praznovanju osebnih praznikov, posebej 'abrahama' – tj. petdesetletnice ter drugih okroglih obletnic življenja. Pričujoči prispevek obravnava načine obeleževanja teh praznikov na urbaniziranem podežlju osrednjeslovenske regije, raztezajoče se proti Gorenjski, in prikazuje nekatere skupne značilnosti, čeprav so praznovanja notranje heterogena in večplastna tako na krajevni kot na socialni in individualni ravni. Nove oblike praznovanj petdesetletnic in drugih okroglih obletnic postajajo namreč na obravnavanem prostoru tako razširjene, da predstavljajo pomemben element praznične podobe življenja. V sodobnih oblikah praznovanj s številnimi povabljenici, ki jih na tem prostoru srečujemo, lahko iz naracij sogovornikov prepoznavamo tako zadovoljevanje potrebe po družbeni potrditvi posameznika kot potrebe po druženju in pripadanju skupnosti – tako v okviru širše sorodstvene, prijateljske ali sosedske skupnosti – kot tudi novo obliko kulturne proizvodnje,

tesno povezano z industrijo zabave. Tovrstna praznovanja, ki vsaj simbolno imitirajo ritual, pa ne zaznamujejo samo življenja praznujočega (in povabljenec), pač pa s številnimi zunanji atributi začasno spreminjajo tudi zunanjo podobo okolice doma praznujočega/praznujoče in celotnega kraja. Čeprav je antropologinja Mary Douglas menila, da se bo zaradi naraščajočega individualizma in izginjanja tesno povezanih skupnosti število ritualov v družbi zmanjšalo, se to ni zgodilo, pač pa se je nasprotno, npr. v ZDA v sedemdesetih letih 20. stoletja še povečalo. Moderni rituali naj bi bili tako osebno pomenljivi, izkusljivi in izvirajoči iz 'avtentične' starodavne tradicije (Pleck 2000: 246). V obdobju po letu 1950 so tako "postala prav praznovanja eden od najmočnejših elementov množične kulture" (Weber 2011: 5), vendar njihova velika razširjenost dokazuje tudi, da brez praznikov družba ne more v polnosti delovati, saj ti "izstopajo" iz vsakdanosti in v določenih točkah življenja osmišljajo človekov vsakdan z "momenti, ki na prvi pogled postavljajo stvari na glavo, zato da bi kompleksna struktura dobila rep in glavo" (Muršič 1993: 11).

Med praznovanja, katerih pojavnost se je v obdobju po 2. svetovni vojni na ozemlju Slovenije najbolj razmahnila, sodi do tedaj malo znano praznovanje rojstnega dne, ki se je najprej začelo pojavljati v premožnejših meščanskih družinah, a se je kmalu uveljavilo med vsemi sloji prebivalstva (glej npr. Ivanež 2001).

"Čeprav je sodobno praznovanje rojstnega dne skoraj povsem izgubilo vrednost nekakšnega življenjskega rituala, se kljub temu ta do neke mere ohrani pri praznovanjih tistih let, ki pomenijo mejnik v človekovem življenju. Navadno gre tukaj za okrogle obletnice in tista leta, ki vplivajo na status človeka v družbi. Tukaj gre predvsem izpostaviti praznovanje 18. in 50. rojstnega dne, ki pomenita polnoletnost in življenjsko prelomnico" (Weber 2011: 5-6).

Če je Helena Ložar Podlogar v geslu 'rojstni dan' v *Slovenskem etnološkem leksikonu* napisala, da "v 2. polovici 20. stol. se je na Slovenskem praznovanje uveljavilo splošno v meščanskih (začelo v 2. pol. 19. stol. zlasti po nem. zgledu) in delavskih krogih, manj v kmečkem okolju, kjer je pomembnejši osebni praznik god" (Ložar Podlogar 2004: 505), je danes prav neurbano področje, še v večji meri pa urbanizirano podeželje čedalje izraziteje zaznamovano z ikonografijo rojstnodnevni praznovanj.

Z največjim številom povabljenih gostov in pripravo praznovanja izven doma (npr. v gostilni, dvorani, telovadnici, planinski ali lovski koči, pod šotorom ...) so zaznamovana številna praznovanja petdesetega rojstnega dne, za katerega se je uveljavilo poimenovanje abrahamovanje (morda po zgledu nemškega 'Abrahamstag'). Abrahamovanje, v pomenu družinskega ali javnega praznovanja petdesetletnice rojstva, je bilo v nekaterih krogih znano vsaj že v zadnjih desetletjih devetnajstega stoletja,¹ kot priča zapis iz *Zgodnje Danice*:

»Abrahamovanje. *V Javorjah nad Škofjo Loko je 13. t. m. čast. gosp. žup. Mat. Jereb v krogu več prijateljev obhajal svojo 50letnico. Blagi še vedno goreči delavni, za svoj poklic močno izurjeni gospod, rojen v Idriji, posvečen l. 1860, je pridno delal za olepšavo svojih cerkva, kakor tudi za dušni blagor svojih vernikov,*

¹ Poimenovanje je bilo verjetno v prvih desetletjih 20. stoletja že splošneje razširjeno, kot pokaže na primeru iz *Doma in sveta* iz leta 1917 Janez Keber (Keber 2011: 37).

bil priljuden in vselej postrazen do svojih sosedov. Bog mu ohrani dušne in telesne moči še prav mnogo let!" (Abrahamovanje 1887: 304).

Samo poimenovanje jubileja naj bi izviralo iz besed, ki so jih Judje izrekli Jezusu (*Še petdeset let nimaš in si videl Abrahama?*) (prim. Beitl 1955: 3), čeprav naj bi predvsem v meščanskem okolju sicer uporabljali frazo *srečati Metuzalema* v pomenu dočakati petdeset let oz. *biti star kot Metuzalem*. Po bibličnih predstavah naj bi Abraham dočakal kar 175 let; povezava s številom 50 pa temelji na njegovem nagovoru Boga, naj ne pogubi mesta Sodome, če je tam 50 ali manj pravičnikov (1 Mz 25:7, 18: 24).

Za mehanizem folklornega procesa abrahamovanj (temelječega na nerazumevanju prvotnega smisla in ustvarjanju novih pomenov in dogajanj) je povedno, da je v bibličnem kontekstu petdeseto leto sabatno leto, ko so odpuščali dolgove, osvobajali sužnje, in pomeni simbolno nov začetek, ki je nastal po predstavi $7 \times 7 \text{ let} + 1 \text{ leto}$ (Biedermann 1989: 499)². Iz razlag sogovornikov naj bi poimenovanje izhajalo iz tega, da si s tem, ko dopolniš petdeset let in 'srečaš Abrahama', po družbeni koncepciji prištet med zrele, izkušene oz. stare (podobno npr. v češčini *pamatovat Abrahama* 'biti (že) zelo star, tudi izkušen', glej Keber 2011: 37), obenem pa vstopiš v novo obdobje življenja. V nasprotju z nizozemsko tradicijo,³ po kateri ženske ob petdesetem letu 'srečajo Saro' (Abrahamovo ženo), se je na Slovenskem ženska oblika izraza 'abrahamovka' (po Kebru 2011: 37 'abrahamka') tako splošno uveljavila, da je sogovornik, ki na zabavah pogosto nastopa kot Abraham, doživel negativne odzive in nespreejemanje, ko je – po nizozemskem zgledu – želel petdesetletno slavljenko imenovati 'sara' namesto 'abrahamovka',

Medijsko obeleževanje (sprva seveda v edinem množičnem mediju – časopisju) petdesetletnic pomembnih lokalnih veljakov se je pojavljalo že v času, ko praznovanje rojstnih dni še ni bilo splošno razširjeno, kar dokazuje npr. voščilo Ernestu Golobu, gostilničarju in narodnemu delavcu pri Sv. Trojici v Slovenskih goricah, železniškemu uradniku Miletu Nendlu iz Dravograda in uglednemu posestniku, gostilničarju in mesarju Josipu Križnarju iz Predvora v *Tedenskih slikah – prilogi Domovini* (15. 2. 1940). Članek z naslovom *Trije pri Abrahamu* dopolnjujejo tudi fotografije novih 'abrahamovcev' in voščilo uredništva: "Vsem trem, ki jih je Abraham ljubeznivo sprejel v svoje naročje, želi tudi uredništvo "Domovine" še mnogo sreče in zdravja!" (*Trije* 1940)

Slednje voščilo je zelo povedno za mehanizem folklornega procesa abrahamovanj in izkazuje nerazumevanje prvotnega smisla frazema in ustvarjanje novih pomenov in dogajanj. Abrahamovo naročje namreč izvorno pomeni onostranstvo, smrt (več glej Keber 2011: 38), saj naj bi Abraham, ki v naročju varuje duše pravičnikov, sedel že v raj (gl. npr. Biedermann 1989: 12). V Lukovem evangeliju (16: 22) je tako zapisano, da so siromaka Lazarja po smrti angeli nesli v Abrahamovo naročje. Voščilo živim slavljencom, ki so praznovali petdeseti rojstni dan, je tako v izvornem pomenu težko razumljivo.

² Za pojasnilo se zahvaljujem dr. Gorazdu Makaroviču.

³ Več o sodobnem, včasih tudi precej 'divjem' praznovanju petdesetletnic na Nizozemskem, ki ima nekatere vzporednice v nemški Zgornji Šleziji in Porurju, glej v Kole 1999.

Abrahamovanje naj bi se sicer začelo razširjati po drugi svetovni vojni (Bogataj 2004: 2), vidnejše mesto pa je proslavljanje družbeno prepoznanega prehoda v zrelo življenjsko obdobje v okviru delovnih organizacij dobilo predvsem v sedemdesetih letih, kot lahko razberemo iz časopisnih poročil, kot npr.:

“Lani so na pobudo glasila v Indosu uvedli prakso, da članom kolektiva, ki srečajo Abrahama, uprava v družbenopolitičnih organizacijah nazdravi in zaželi še vrsto zdravih let. Šopek rož, požirek pa iskrena beseda – in pozornost je izkazana; majhna sicer, skromna, vendar lepa, človeško upravičena.” (Iz delovnih 1979: 3)

Tako se v vedno bolj atomizirani in individualizirani družbi pozne moderne in postmoderne (prim. Fforde 2009: 1) pojavlja potreba po poudarjeni pozornosti posamezniku in njegovim življenjskim jubilejem. Prazniki so namreč “priložnost za podeljevanje odlikovanj in priznanj. Tedaj zasebna dejanja vstopijo v javni prostor, dosežki posameznika preidejo v posest skupnosti” (Jezernik 2013: 9), posameznik dobi novo mesto v družbi. Hermenevtična fenomenologija osebnih praznovanj je kompleksna, saj se v njej prepletata dve nasprotujoči si silnici: po eni strani gre za potrebo posameznika po sprejetju, potrditvi in njegovi vpetosti v socialno mrežo (sorodnikov, prijateljev, soseske ...), po drugi pa ga v zunanje obeleževanje osebnih jubilejev sili pričakovanje okolice in recipročnost vabil na tovrstne dogodke, ki jih v veliki meri pogojujejo komercialni elementi industrije zabave.

Novinar Goran Rovan to notranjo razpetost opisuje v svojem blogu:

Kot se za Abrahama spodobi, sem pripravil tudi veliko fešto. O tem pred leti sicer nisem razmišljal, saj svojih rojstnih dni zadnja leta v družini nismo posebej praznovali. Ko pa me je na svojo 50-letnico povabil prijatelj Jože Novak, ki tudi ni maral zabav in proslavljanj, sem se dokončno odločil, da moram tudi sam kaj podobnega narediti. In ko sem potem, ko sem bil postavljen pred to dejstvo, da bom tudi jaz dočakal prestop med Abrahame, o tem začel razmišljati, sem ugotovil, da bi moral narediti kar nekaj fešt. Zato sem se odločil, da vse to združim v eno, tako bi bilo po moje najboljše zame, za družinski proračun in mislil sem, da tudi za ostale (Rovan).

Kot je razvidno iz zapisa (pa tudi pričevanj sogovornikov), je praznovanje 'abrahama' družbeno pričakovano dejanje, ki ga okolica pričakuje, ne glede na osebno stališče slavljenca do njega (glej tudi Muršičev članek *Prazniki kot potrjevanje nesvobode* 1993). Pri organizaciji le-tega gre, podobno kot pri drugih tovrstnih praznovanjih, npr. porokah, za zahtevno iskanje ravnovesja med željami in finančnimi zmožnostmi slavljenca in pričakovanji ter normami praznovanj okolice oz. povabljenih, ki ni vsem po volji:

Po mojem mnenju tega, da smo se postarali za eno leto, res ni potrebno praznovati z neumornim pompom. Nič nimam proti majhni zabavi, ampak zadnjič sem slišala, da so nekateri za praznovanje “velike prelomnice” – petdesetega leta – pripravljene odšteti od 1000 evrov naprej. Pa ne govorim o kakih bogataših, gre za čisto navadne ljudi z mesečno plačo od 400 evrov dalje. Pa kaj je z vami??!! A morate res povabiti 60 ljudi (za katere se ostalih 49 let itak niste zmenili)??? A morate res vsem težiti s svojim staranjem?? (Kodra 2008).

Prihod Abrahama

Bogatajevemu opisu tipičnega praznovanja abrahama s prihodom in napovedjo gostov, voščili in darili slavljencu, govori in humorističnim programom, hrano in pijačo, glasbo, plesom, obrednim rezanjem torte opolnoči (2004: 2) se od devetdesetih let 20. stoletja v večji meri pridružuje prihod personificiranega Abrahama in postavljanje mlajev. Praznovanje petdesetletnice tako postaja poleg simbolne tudi scenografska in ikonografska zabavna imitacija znamenja prehoda. Bistveni konstituens številnih praznovanj posameznikove petdesetletnice (čeprav bi najbrž lahko ugotavljali statistično pomembne razlike glede na pokrajinsko in socialno pripadnost) je namreč slovesno 'srečanje z Abrahamom' in sprejem slavljenca v posebno skupino 'abrahamovcev'.

53

Na obred prehoda opozarja poimenovanje 'Abrahamov krst', na družbeno razsežnost le-tega pa 'vstop v klub abrahamovcev', ki imajo npr. organiziran poseben pohod na Triglav, srečanja v krajevnih skupnostih, občinah ... Sam obredni ritual navideznega prehoda, ki pa ne zadosti povsem klasičnim ritualnim elementom izolacije, prehodnega stanja in (re)integracije, nastopa večinoma v dveh pojavnostih, pri katerih gre – po moji oceni po pogovorih s sogovorniki, vpetimi v priprave abrahamovanj na širšem škofjeloškem področju – za diahrona pojava, ki ponekod obstajata tudi sinhrono. V starejši, prostorsko bolj splošno razširjeni obliki sprejem slavljenca med abrahamovce vodi komisija izkušenih abrahamovcev:

Gre za sprejem osebe med abrahame. Najprej je govor, o tem, kakšno je bilo naše skupno življenje. Potem sledi sprejem. Zberemo komisijo, ki ima tri člane, vsi so že abrahami. Potem mora ta, ki praznuje, opraviti nekaj preizkusov; kakšne spretnostne naloge, malo poskočit, če še lahko, sledijo štosna vprašanja, da se preverijo inteligenčne sposobnosti. Komisija da oceno, ali je sposoben za sprejem ali ne. Do zdaj je bil še vsak pogojno sprejet, tako da so še dodatne naloge. Vse pa izhaja iz dogodkov skupnega druženja. Na koncu dobi diplomo, da je sprejet med abrahame (Ivanež 2001: 25).

Pri drugi obliki, ki se je po mnenju sogovornikov splošneje razširila po letu 2000, pa iniciacijo opravi personificirani Abraham – v tipično opravo (dolga brada, halja, ogrinjalo, sandali) preoblečen posameznik, ki je v tej vlogi nastopil že večkrat in je v lokalnem okolju prepoznan kot 'dober' Abraham in zato večkrat vabljen, da na praznovanjih petdesetletnic proti plačilu odigra to pomembno vlogo. Tako je sogovornik iz Poljanske doline, rojen 1953, ki je sicer kot glasbenik pogosto igral na zabavah ob petdesetletnicah, prvič nastopil v vlogi Abrahama leta 2001, še preden je sam dopolnil petdeset let, in je od tedaj odigral to vlogo več kot tridesetkrat. Pred tem se je v lokalnem okolju večkrat izkazal v vlogi sv. Miklavža, v zadnjih letih pa nastopa tudi kot sv. Martin na martinovanjih na Štajerskem. S svojo vlogo se je spoprijel zelo temeljito, preučil je upodobitve svetopisemskega Abrahama in si na osnovi teh podob dal napraviti obleko. Tako je v nasprotju z drugimi Abrahami nosil judovsko pokrivalo, kar ni sodilo v predstavnostni svet slavljencev, zato se je prilagodil večinski ikonografiji Abrahama in prevzel arabsko pokrivalo.

Sogovornik posebej izpostavlja, da mora biti Abraham zabaven in spoštljiv, ne sme žaliti nikogar, zato sam ne aludira na duhovniška opravila (npr. imitacija krsta, maše ...), kar bi lahko kdo razumel kot parodijo oz. norčevanje. Drugačno podobo pa predstavi sogovornik, prav tako glasbenik in član narodno-zabavnih zasedb, ki je začel nastopati kot Abraham takoj po tem, ko je bil sam sprejet med abrahamovce leta 2005; letno povprečno nastopi v vlogi Abrahama približno desetkrat. Kot najpomembnejšo nalogo Abrahama izpostavlja zabavo, zato včasih nastopijo skupaj kar tri različne upodobitve Abrahama: judovski Abram, muslimanski Ibrahim in krščanski Abraham, saj je svetopisemski Abraham prepoznan kot 'oče vseh narodov' in skupna oseba treh največjih monoteističnih verstev.

54

Preoblečenec v Abrahama na abrahamovanju, Sv. Andrej, Planina nad Horjulom, maj 2008
(foto last Janeza Čadeža, Dobrava)

Sam postopek 'krsta' in sprejema med abrahamovce je tudi v primerih, ko obred vodi preoblečenec v Abrahama, podoben kot v zgoraj opisanem primeru, v katerem je komisija merodajna za sprejem novega abrahamovca. Abraham navadno najprej med publiko 'poišče' slavljenca, ki mu nato zastavi šaljiva dvoumna vprašanja, nanašajoča se na njegovo otroštvo, leta šolanja, poklicno življenje, hobije, na katera kandidat skoraj ne more pravilno odgovoriti. Zato mu Abraham ponudi dodatno/a vprašanje/a in ga kljub izrečenim pomislekom potrdi in sprejme med abrahamovce. Temu sledi Abrahamov slovesni nagovor in povabilo slavljenecu, naj ponavlja za njim prisego, kot je npr. naslednja standardizirana in pogosto uporabljena, ki jo najdemo tudi na spletu:

“Prisegam, da so moji rojstni podatki točni

in da sem bila (bom) stara 50 let;

da bom sledila programu abrahamovcev,

ki se glasi:

Kot Abrahamovka bom:

- še boljše živela,
- močnejše ljubila,
- več bom uživala,
- mlajšim bom delo nalagala,
- nobene zabave ne bom zamudila,
- nobenega moškega odklonila.

Za prehrano bom dobro skrbela:

- vitamine in kalcij vedno s seboj imela,
- maščob in sladkarij se bom izogibala,
- vsak teden se bom dobro razmigala.

Redno bom skrbela:

- da se mi pritisk ne bo preveč dvigoval,
- da mi srčni utrip ne bo preveč trepetal,
- da bom cukr spravila na nivo ta prav,
- da še več bom na zabave dala.

Vsako jutro se bom pred ogledalo postavila, se prav prijazno pozdravila: "Dober dan, IME, samo enkrat se živi, zato ne delaj si skrbi!"

Temu sledi navadno podpis slovesne prisege, kot npr.:

"Dne _____ je izpolnila 50 let svojega življenja ga _____. To priznava danes. S prisego, ki si jo ravokar dala, in s svojim podpisom si se prostovoljno vključila v abrahamovske vrste kot najmlajša članica.

Izključitev zaradi morebitne kršitve programa ni mogoča, kakor tudi ni možna pritožba na to odločbo." (Prisega)

Po izrečeni zaprisegi mu/ji Abraham izroči ukrivljeno palico (v Poljanski dolini imenovano *korobač*) z izrezljanim imenom in datumom sprejetja med abrahamovce. Ker tovrstne palice pogosto izdelujejo mizarji oz. drugi izdelovalci in ne sam Abraham, se le-ta zaračuna posebej, poleg cene nastopa samega Abrahama. To kaže na širšo vpetost lokalnega okolja pa tudi gospodarskih subjektov v tovrstna praznovanja: abrahami ali drugi organizatorji tovrstnih praznovanj lahko individualizirane govore naročijo pri ponudnikih tovrstnih uslug, prav tako pa obstaja pestra ponudba že natisnjenih priseg in diplom. Tako kot je Abraham prepoznaven po tipičnih atributih, so slavljenci navadno takoj opazni zaradi nošenja različnih označb petdesetletnice, kot npr. majic s šaljivimi napisi ipd. K na trženjski ponudbi utemeljeni ponormitvi abrahamovanj sodi tudi nabor daril, od vrčkov, majic, nogavic, prometnih znakov, registrskih tablic pa vse do javnih obeležitev, kot je postavitve jumbo plakatov v čast slavljencu na javno oglasno mesto.

Abraham v glasbi

Godci in kasneje glasbene skupine so se že pred mnogimi leti zavedali, “kako pomemben del koncertnega ali veseličnega nastopa je humor” (Sivec 1998: 505). Že prvi (narodno-zabavni) ansambli,

“celo tisti pred Avseniki, /sol/ ves čas prepletali glasbo z veselo pesmijo in hudomušnim skečem, kar lahko pomeni, da so se zavedali odgovornosti do občinstva in zakonitosti odrskega podajanja. Dveurni glasbeni program je bil preprosto premalo, zato je moral vsak ansambel dodati vsaj še nekaj zraven: ali recitacijo ljudske pesmi, prijetno povezovalno besedilo ali kar samostojni nastop humorista, ki se je navezoval na izvajano glasbo” (Sivec 1998: 505).

56

Tako so npr. Ivana Andrejca – Brežnikovega Vanča (1921–1988) “bližnji in daljni znanci /.../ vabili, da je v nekem smislu vodil in pripovedoval šale na družinskih slovesnostih, recimo ob srečanju z Abrahamom, ob zlati poroki in podobno ...” (Sivec 1998: 506), pa tudi sicer so v preteklosti in tudi danes muzikantje najpogosteje nastopali kot Abrahami.

Abrahamovanja so tako neločljivo povezana in prepletena z glasbo, da njuno medsebojno razmerje ni vedno določljivo. Pojav prihoda Abrahama je tako mogoče razložiti kot popestritveno točko ansamblov, med katerimi so številni igrali tudi v nemško govorečih deželah. Ker je npr. v Gornji Šleziji že pred drugo svetovno vojno nastopal preoblečenec (Beitl 1955: 243), smemo ob tem domnevati na prenos tuje tradicije, vendar konkretne povezave zaenkrat niso dokazljive. Ta popestritvena točka se je ponekod osamosvojila in tako danes v tej vlogi nastopajo tudi drugi, nečlani ansamblov, čeprav po besedah sogovornikov, “ne bo nihče plačeval dvakrat: za muziko pa še za Abrahama”. Abraham oz. člani glasbene skupine so tako tudi animatorji, ki povezujejo nepoznane goste med seboj in ustvarjajo priložnostno skupnost.

K širši uveljavitvi posebnega statusa petdesetletnic je deloma pomagal tudi začetek oddajanja radijske oddaje *Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo* leta 1956, katere predhodnica je bila od leta 1953 naprej oddaja *Plošče po željah*. Oddaja je številne glasbene skupine spodbudila k produkciji skladb “s čestitkami materam, očetom, Abrahamom, ob družinskih praznikih, ob porokah in drugih slavnostnih priložnostih” (Sivec 1998: 373), tako da “skorajda ni glasbene skupine, ki ne bi posnela skladbe za čestitke” (Sivec 1998: 373). K opomenjanju posebnega statusa petdesetih let so tako pomembno prispevale prav skladbe narodno-zabavnih ansamblov, med katerimi je odmevno popularnost najprej dosegla skladba *Samo enkrat imaš petdeset let* (bolj znana po refrenu *Zdaj si v najboljših letih, / petdesetih zrelih letih*) ansambla bratov Avsenik iz leta 1981, ki je bila menda posvečena petdesetletnici Slavka Avsenika, ki jo je praznoval leta 1979. Zgledu Avsenikov so sledile različne zasedbe, tako da ima danes večina znanih (narodno-) zabavnih zasedb svojo avtorsko pesem, namenjeno abrahamovanju, saj ji ta poleg povečane možnosti nastopov na zabavah ob petdesetletnicah prinaša tudi možnost pogostejše radijske predvajanosti, predvsem med radijskimi glasbenimi voščili.

Zunanji atributi osebnih praznovanj

V družbi sosedske odtujenosti in posebne skrbi glede varovanja osebnih podatkov se poudarjeno vidno izkazujejo zunanji atributi osebnih praznovanj, predvsem mlaji in velike rože iz različnih materialov na dvoriščih stanovanjskih hiš oz. v bližini prebivališča slavljenca. Mlaj je že v tradicionalnih rabah imel vlogo znaka, obvestila o kraju praznovanja, ki je tako razpoznavno že od daleč (prim. Makarovič 2008: 47). In čeprav številni oporekajo sodobnim rabam mlajev, pa so ti še vedno nosilci starih funkcij v novem kontekstu: mlaj kot enoznačen znak praznika je viden že od daleč in o prostoru prazničnega dogajanja vidno in določno obvešča ljudi (Makarovič 2008: 40). Kodificiranemu pomenu mlaja se poskušajo približevati tudi drugi zunanji atributi, kot so plastične rože, skulpture iz balonov in drugih materialov, ki skušajo biti podobno povedne kot figure Sare ali Abrahama pred hišami nizozemskih petdesetletnikov.

Mlaj ob 90-letnici gospodinje, Goričane, maj 2013 (foto: Marjeta Pisk)

Po Gorazdu Makaroviču so mlaji *kulturne prvine*, ki so nastale v enem družbenem okolju z več funkcijami, nato so jih prenašali v druga družbena okolja in spreminjali pomene, namene in videz. Vprašanje o avtentičnosti mlajev je torej nesmiselno; vsi so avtentični, vendar vsak le v svojem času, okolju in pomenu. To svede velja tudi za današnje podeželske in mestne mlaje, ki imajo zelo drugačne kompleksne pomene, kot so jih imeli kmečki mlaji 19. stoletja ali mlaji prve polovice in spet mlaji druge polovice 20. stoletja. Le s predpostavko, da so današnji mlaji isto, kot so bili nekdanji kmečki, lahko nastane predstava o njihovi nepristnosti (Makarovič 2008: 48).

Makarovič v članku sicer ne omenja izrecno sodobnega postavljanja mlajev ob posameznikovih življenjskih jubilejih, ki nosijo podoben pomen kot v zgodnjem

novem veku, ko so mlaji plemstvu pomenili znak imenitnih praznovanj in osebnih počastitev (prim. Makarovič 2008: 47). Prav to pa moti kritike postavljanja mlajev, ki menijo, da se s tem, ko se za "vsako mačje slavje" postavi mlaj, njegov pomen izgublja. Tako lahko na internetu preberemo razmišljanje: *Najhujši del praznovanj pa je postavljanje mlajev. Najbrž ste že vsi opazili tiste vitke smrekice, ki se šibijo pod težo prometnih znakov in ogabnih okraskov. OMG!!! In potem baje obstaja še pravilo, da te smrekice ne smeš porušiti še 50 dni po rojstnem dnevu. Folk, pamet v roke. Nekaj še ni pravilo, če si je to izmislil sosedov Pepi. Pa tudi postavljanje mlajev za rojstne dneve je navadna zloraba smrekic. Včasih so jih postavljali za pomembne dogodke, a zdaj pa ima že kar vsak Janez, Jožica in Lojzek svoj mlaj? Ne se hecat* (Kodra 2008).

58

Postavljanje mlajev se je namreč v nekaterih okoljih tako razširilo, da ne obeležuje več samo visokih življenjskih jubilejev, pač pa so bili opaženi primeri mlajev celo za prvi rojstni dan.

Mlaj ob 50-letnici lastnika gradbenega podjetja, Dobje, marec 2013 (foto: Marjeta Pisk)

Postavljanje mlaja je vedno skupinsko opravilo, ki poveže sosedsko, sorodstveno ali prijateljsko skupnost, predvsem njen moški del. Če mlaj postavijo člani sorodstvene mreže, element presenečenja, ki je poglobitveni element ob postavitvah prijateljskih in sosedskih skupin, navadno odpade. Slavljeneec navadno nima besede pri tem, prav tako ne glede okrasitve oz. dodatnih atributov,

ki so postavljeni na mlaju. Med njimi je najbolj pogost prometni znak za omejitve hitrosti, ki označuje slavljenčevo okroglo obletnico, poleg tega pa najrazličnejši pripomočki oz. narativni simboli, ki naj bi označevali slavljenca.

Poleg počastitve posameznika pa je postavljanje mlaja način srečevanja in povezovanja sodelujočih pri postavitvi, kar pomeni obliko sosedskega povezovanja. Postavitev mlaja namreč reprezentira tudi skupnost, oziroma delovni skupinski napor, brez katerega mlaja ni mogoče postaviti (Makarovič 2008: 37). Ekskluzivni značaj fantovskih družb se tu odpira v participacijo vseh zainteresiranih, pogosto tudi zaradi pričakovanja zabave ob hrani in pijači ob postavljenem mlaju. Temu pritrjuje mnenje uporabnika/-ice spletnega foruma Žogice Nogice, ki pravi:

“Okolica Lj. – je tudi postalo moderno postavljati mlaje tudi za RD. Najprej so bili samo za 50-letnike, potem še za ostale okrogle obletnice, zdaj pa ga postavljajo tudi že za vsak RD. Butasto. Samo izgovor več, da se lahko pije” (Žogica Nogica 2008).

59

Tudi po besedah sogovornikov gre za 'fešto pred fešto', na predvečer samega rojstnega dne, torej za kvazi ad hoc praznovanje, katerega – v nasprotju z 'uradnim' praznovanjem – ne organizira sam slavljenec. To deloma spominja na 'freh' oz. 'ofiranje' pred godovnim dnem, vendar brez ritualnega pomena zvočnega izganjanja zlih sil.

Vrteči se mešalec betona na mlaju ob 50-letnici lastnika gradbenega podjetja, Dobje, marec 2013
(foto: Marjeta Pisk)

Sogovorniki so tudi izpostavljali pomislek ob postavitvi mlaja slavljencom, predvsem pa slavljenkam, ki tega ne želijo, češ da ni potrebno, da vsak mimoidoči ve, 'koliko sem star'. In če so včasih mlaje postavljali predvsem v počastitev mladenk (glej npr. Turnšek 1946: 34) in so ti pomenili priznanje njej in njeni družini, danes predvsem številne ženske odklanjajo tovrstno dolgotrajno javno pozornost svojemu staranju.

Ob tem pa je potrebno izpostaviti še en, nezanemarljiv vidik, in sicer vprašanje lastništva posekanega drevesa. "Kmečki mlaji so se lahko pojavili šele po uveljavitvi zakona iz leta 1833, ki je pospešil individualno delitev gmajnskih gozdov. /.../ Zato je razumljivo, da se je kmečko postavljanje mlajev množično uveljavilo šele po prej omenjenem zakonu" (Makarovič 2008: 30). Če so včasih drevesa sekali v gmajnskem gozdu ali jih je daroval vaški uglednež, jih v današnjem času navadno odstopi oz. dovoli odžagati slavljenčev bližnji sorodnik ali prijatelj, sicer pa kateri od večjih lastnikov gozdov v kraju.

"Številna pričevanja o kmečkih in podeželskih mlajih ob koncu 19. stoletja, v prvi polovici 20. stoletja in pozneje zanesljivo kažejo, kako so mlaji postali kmečka predstava imenitnega prazničnega znaka, ki so jo kot veljavno sprejeli tudi nekmečki ljudje kmečkega porekla ali kot znak narodne, pokrajinske ali lokalne zavesti tudi drugi." (Makarovič 2008: 34) Sodobni rojstnodnevni mlaji zaznamujejo predvsem urbanizirana primestna in podeželska naselja, le redko pa so opaženi v urbanih središčih. V teh ruralnih in primestnih okoljih predstavlja postavljanje mlajev ob rojstnih dnevih poleg 'šranganja' eno redkih oblik fantovskega oz. širše lokalnega spontanega organiziranja, saj so druge prireditve večinoma v domeni različnih društev ali organizacij (npr. plese in veselice organizirajo navadno gasilskega društva ...). Tako lahko prepoznavamo v njih – podobno kot pri nekdanjih fantovskih skupnostih – pomembno oporo oslabljenim vaškim skupnostnim zavestim ter ohranjanju in vzdrževanju skupinskih identitetnih zavesti (prim. Makarovič 2008: 38).

Sklep

Raznovrstna ikonografija rojstnodnevnih praznovanj kljub številnim ponornitvam odseva kompleksnost motivov za tovrstna praznovanja. Ena najbolj prepoznavnih ikonografskih podob je personificirani Abraham, ki postaja ključna oseba številnih petdesetletnic, saj legitimizira posameznikov prehod v zrelo življenjsko obdobje, obenem pa v nekaterih okoljih ohranja prvenstveno zabavno/zabavlaško vlogo. Ta 'embodiment' – utelešenje – na podoben način kot rituali omogoča bolj kompleksno doživetje abstraktnih koncepcij prehoda. Ker pomeni ikonografskih prvin niso normirani, lahko enake oblike – kot npr. mlaji – v različnih časovnih, prostorskih in družbenih okoljih nosijo različne pomene in konotacije, čeprav se napajajo iz istih teženj in potreb. Sodobni rojstnodnevni mlaji tako izkazujejo prenos tradicionalnih oblik obeleževanja praznika na osebni nivo – ko skupnost postavi javno obeležitev, vidno že na daleč, v čast posamezniku, članu te skupnosti. Tako so osebni prazniki, v katerih je izpostavljeno predvsem

posameznikovo staranje in dozorevanje, vedno bolj prazniki skupnosti oz. njen močan in viden kohezivni element.

LITERATURA IN VIRI

- 1887 Abrahamovanje. *Zgodnja Danica*, 23. kimovca 1887, str. 304.
- BEITL, Richard
1955 *Wörterbuch der deutschen Volkskunde*. Stuttgart: A. Kröner.
- BIEDERMANN, Hans
1989 *Knaurs Lexikon der Symbole*. München: Droemer Knauer.
- BOGATAJ, Janez
2004 Abrahamovanje. V: *Slovenski etnološki leksikon*. Str. 2.
- FFORDE, Matthew
2009 *Desocialisation: the crisis of post-modernity*. Cheshire: Gabriel.
- IVANEŽ, Maja
2001 "Jutri imam pa god in bom dobil pečena jajčka": praznovanje godov in rojstnih dni v Novem mestu od obdobja med obema vojnama do konca 20. Stoletja: diplomska naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo.
- IZ DELOVNIH
1979 Iz delovnih kolektivov. *Naša skupnost* 20, št. 9-10, str. 3.
- JEZERNIK, Božidar
2013 Politika praznovanja. V: *Politika praznovanja: prazniki in oblikovanje skupnosti na Slovenskem*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. Str. 7-16.
- KEBER, Janez
2011 *Slovar slovenskih frazemov*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- KODRA, Petra
2008 *Rojstni dnevi, obletnice in kar je še izgovorov za praznovanje*, 11. maj 2008, <<http://www.radioaktual.si/blog/petra/2008/05/11/rojsdni-dnevi-obletnice-in-kar-je-se-izgovorov-za-praznovanje/>> [3. 5. 2013].
- KOLE, William J.
1999 *Turning 50 in Holland: a happy, humiliating birthday to you*, Saturday, July 17, 1999. <http://onlineathens.com/stories/071799/new_50.shtml> [25. 4. 2013].
- LOŽAR PODLOGAR, Helena
2004 Rojstni dan. V: *Slovenski etnološki leksikon*. Str. 505.
- MAKAROVIČ, Gorazd
2008 Razvoj majev in mlajev na Slovenskem. *Etnolog* 18(69), str. 17-64.
- MURŠIČ, Rajko
1993 Prazniki kot potrjevanje nesvobode: po božiču, Novem letu in sv. Treh kraljih. Antropološki pogledi na praznovanja. *Katedra* 3, str. 11.
- PLECK, Elisabeth H.
2000 *Celebrating the family: ethnicity, consumer culture, and family rituals*. Cambridge, London: Harvard University Press.
- PRISEGA
b. n. l. *Prisega za abrahama*. <<http://med.over.net/forum5/read.php?151,5260158>> [13. 4. 2013].
- ROVAN, Goran
b. n. l. *Abraham*. <<http://www.nikamedia.si/goran/spomini.html>> [30. 4. 2013].
- SIVEC, Ivan
1998 *Vsi najboljši muzikanti: razvoj narodnozabavne glasbe od začetkov do leta 1973. Knj. 1*. Mengeš: ICO.
- TRIJE
1940 Trije pri Abrahamu. *Tedenske slike – priloga Domovine* 16, 7, 15. 2.

TURNŠEK, Metod

1946 *Pod vernim krovom: ob ljudskih običajih skoz cerkveno leto: od jurjevega do kresa*. Trst: Goriška Mohorjeva družba.

WEBER, Sebastjan

2011 Rojstni dan na Slovenskem. V: *Moj rojstni dan: katalog = Happy Birthday: catalogue*. Celje: Muzej novejšje zgodovine. Str. 5–7.

ŽOGICA NOGICA

2008 *Postavljanje mlajev za rojstne dneve ..., 7. 3. 2008*. <<http://med.over.net/forum5/read.php?151,4621069>> [7. 5. 2013].

Ustni viri:

Sogovorniki iz širšega škofjeloškega območja, ki sodelujejo pri pripravah abrahamovanj.

BESEDA O AVTORICI

Marjeta Pisk je asistentka z doktoratom na Glasbenonarodopisnem inštitutu ZRC SAZU. Leta 2012 je doktorirala z doktorsko nalogo *Kontekst v raziskavah ljudske pesemske tradicije – območje Goriških brd*, za katero je prejela nagrado Slavističnega društva Slovenije. Raziskovalno se posveča vprašanju kontekstualne pogojenosti razvoja slovenske (glasbene) folkloristike, vprašanju meja ter sodobnim imaginacijam ljudskosti.

ABOUT THE AUTHOR

Marjeta Pisk, PhD, is an assistant researcher at the Institute of Ethnomusicology, SRC, SASA. She obtained her PhD degree with a dissertation entitled “Context in the research of folk song traditions – the area of Goriška brda” in 2012, for which she received the Award of the Slovene Slavic Society. Her research mainly focuses on the issues of contextual determination of the development of Slovene (musical) folkloristics, border issues, and contemporary imaginations of “folk”.

POVZETEK

Članek, ki obravnava etiologijo razmaha praznovanj osebnih praznikov v zadnjih desetletjih 20. stoletja in v sodobnosti, se osredinja na praznovanja abrahama – tj. petdesetega rojstnega dne. V velikih praznovanjih ob tem jubileju na širšem osrednjeslovenskem območju, ki se razteza proti Gorenjski, lahko prepoznavamo tako zadovoljevanje potrebe po družbeni potrditvi posameznika kot potrebe po druženju in pripadanju skupnosti (širše sorodstvene, prijateljske ali sosedske) kot tudi novo obliko kulturne proizvodnje, tesno povezane z industrijo zabave. Tovrstna praznovanja pa ne zaznamujejo samo življenja praznujočega (in povabljenec), pač pa s kompleksno ikonografijo začasno spreminjajo tudi zunanjo podobo celotnega kraja, predvsem na urbaniziranem podeželju. Tipičnemu praznovanju abrahama se od devetdesetih let 20. stoletja v večji meri pridružuje prihod personificiranega Abrahama in postavljanje mlajev, tako da samo praznovanje postaja poleg simbolnega tudi scenografsko in ikonografsko znamenje prehoda. Sam obred ritualnega prehoda nastopa večinoma v dveh pojavnostih: v starejši, prostorsko splošnejši obliki sprejem slavljence med abrahamovce vodi komisija izkušenih abrahamovcev, v mlajši pa iniciacijo opravi personificirani Abraham. Na praznovanjih ima posebno mesto glasba, saj so k opomenjanju posebnega statusa petdesetih let pomembno prispevale prav skladbe narodno-zabavnih ansamblov. V družbi sosedske odtujenosti in posebne skrbi glede varovanja osebnih podatkov se poudarjeno

vidno izkazujejo zunanji atributi osebnih praznovanj, predvsem mlaji in velike rože iz različnih materialov na dvoriščih slavlencev. Postavljanje mlajev, ki o prostoru prazničnega dogajanja vidno in določno obešča ljudi, se je v nekaterih okoljih tako razširilo, da se z njim ne obeležuje več samo visokih življenjskih jubilejev, pač pa vse rojstne dneve. Poleg počastitve posameznika pa je postavljanje mlaja prostor srečevanja in sosedskega povezovanja, pa tudi priložnost za 'fešto pred fešto'.

Postavljanje rojstnodnevni mlajev je poleg šranganja ena redkih oblik fantovskega oz. širše lokalnega spontanega organiziranja, saj so druge prireditve večinoma v domeni različnih društev ali organizacij, ter pomeni pomembno oporo ohranjanju in vzdrževanju skupinskih identitetnih zavesti.

SUMMARY

The article addresses the etiology of the proliferation of celebrating personal anniversaries in the last decades of the 20th century and focuses on celebrations of people's fiftieth birthdays—often called "seeing Abraham".

In the big celebrations of this jubilee in the wider area of Central Slovenia that extends towards Gorenjska, we can identify both satisfying the need for social confirmation of the individual and the need for socialising and belonging to a community (the wider kinship, friendship, or neighbourhood community), as well as a new form of cultural production that is closely connected with the entertainment industry. Such celebrations not only mark the life of the celebrator of the jubilee (and the invited), but with a complex iconography temporarily change the external appearance of an entire place, especially in the urbanised countryside.

From the 1990s, the typical celebration of a person's 50th birthday has often included the arrival of a personified Abraham and setting up a maypole. The celebration thus in addition to a symbolic sign of transition includes scenographic and iconographic signs of transition. The ritual transition usually has one of two forms: in the older, spatially more general form, the acceptance of the celebrator among the Abrahams is performed by a committee of experienced "Abrahams", while in the more recent version the initiation is performed by a personified Abraham. A special place in these celebrations is occupied by music because compositions of folk-pop played an important role in reminding people of the special status of the age of fifty.

In a society of alienated neighbours and enhanced care for the protection of personal data, the external attributes of personal anniversaries are visibly emphasised, in particular the maypoles and huge wreaths made of various materials and placed in the courtyard of the celebrating person. Setting up a maypole which visibly informs people on the venue of the celebration has become so popular that it is not only used for major jubilees, but indeed for all birthdays. In addition to honouring the celebrator of the jubilee, setting up a maypole also creates a place for people to meet and strengthen the ties of the neighbourhood, as well as an opportunity for an improvised pre-party.

Setting up a jubilee maypole is beside *šranganje* (a wedding custom) a rare form of a spontaneous event organised by the village's young lads or the local population, since other events are usually the domain of various societies or organisations, and it is therefore an important contribution to preserving and maintaining the identity awareness of communities.